

Publicacions

Núria Rafel Fontanals (1978-2018)

Revistes

RAFEL, N. (1978). La cueva de la Roca del Frare en La Llacuna. *Pyrenae*, 13-14: 43-59.

RAFEL, N. (1980). Contribució a l'estudi de diverses restes arquitectòniques considerades com a columbaris romans. *Fonaments*, 2: 117-125.

RAFEL, N. (1985). El ritual d'enterrament ibèric: un assaig de reconstrucció. *Fonaments*, 5: 13-31.

JUNYENT, E., PÉREZ, A., RAFEL, N. (1985). Lleida: Notes a l'arqueologia de la ciutat. *Cota Zero: revista d'arqueologia i ciència*, 1: 23-28.

MOLAS, D., RAFEL, N., PUIG, F. (1986). El ritual funerari de la necròpolis del Coll del Moro, Gandesa, Terra Alta. *Cota Zero: revista d'arqueologia i ciència*, 2: 48-52.

MOLAS, D., RAFEL, N., PUIG, F. (1986). La necròpolis tumular del Coll del Moro, sector Maries. Campanya 1984 (Gandesa, Terra Alta). *Tribuna d'Arqueologia 1985-1986*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: 43-52.

MARC-7 (DUPRÉ, X., GRANADOS, O., JUNYENT, E., NIETO, J., RAFEL, N., TARRATS F.) (1986a). El procés de consolidació de l'arqueologia catalana. *L'Avenç. Revista Catalana d'Història*, 90: 55-61.

MARC-7 (DUPRÉ, X., GRANADOS, O., JUNYENT, E., NIETO, J., RAFEL, N., TARRATS F.) (1986b). De la postguerra als anys setanta. *L'Avenç. Revista Catalana d'Història*, 91: 64-71.

MARC-7 (DUPRÉ, X., GRANADOS, O., JUNYENT, E., NIETO, J., RAFEL, N., TARRATS, F.) (1986c). Reorganització i

nous impulsos. 1975-1985. *L'Avenç. Revista Catalana d'Història*, 92: 47-53.

MOLAS, D., RAFEL, N., PUIG, F. (1987). Orientaliserende Funde von der Grabung 1984 in der Nekropole des Coll del Moro de Gandesa (prov. Tarragona). *Madriider Mitteilungen*, 28: 51-56.

JUNYENT, E., PÉREZ, A., RAFEL, N. (1988). Desenvolupament i futur de l'arqueologia a la ciutat de Lleida, 1980-1988. *L'Avenç. Revista Catalana d'Història*, 117: 241-248.

RAFEL, N., DUPRÉ, X. (1989). L'Arqueologia i les institucions de govern a Catalunya (1907-1939). *Revista de Catalunya*, 28: 105-123.

DUPRÉ, X., RAFEL, N. (1989). L'Arqueologia catalana: aspectes organitzatius. *L'Avenç. Revista Catalana d'Història*, 124: 45-51.

RAFEL, N., DUPRÉ, X. (1989). Arqueologia catalana: avenços significatius. *L'Avenç. Revista Catalana d'Història*, 124: 56-59.

RAFEL, N., HERNÁNDEZ, G. (1990). Sistemas y prácticas funerarias en la necròpolis del Coll del Moro (Gandesa, Terra Alta). *Zephyrus*, XLIII: 339-348.

HERNÁNDEZ, G., CASTELLS, J., DUPRÉ, X., RAFEL, N. (1991). La documentació i avaluació del patrimoni i els mapes arqueològics dels centres urbans. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 1: 71-81.

RAFEL, N. (1992). Notes sobre la situació jurídica del patrimoni arqueològic. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 2: 255-266.

- RAFEL FONTANALS, N. (1992). Anotacions sobre el paper de la universitat en l'arqueologia catalana els darrers anys. *Cota Zero: revista d'arqueologia i ciència*, 8: 37-41.
- HERNÁNDEZ, G., RAFEL, N. (1992). Pràctiques funeràries a la necròpolis del Coll del Moro (Gandesa, Terra Alta). *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 2: 37-57.
- RAFEL, N., BLASCO, M., SALES, J. (1994). Un taller ibèric de tratamiento del lino en el Coll del Moro de Gandesa (Tarragona). *Trabajos de Prehistoria*, 51 (2): 121-136.
- BLASCO, M., RAFEL, N. (1995). El taller tèxtil del Coll del Moro de Gandesa (Terra Alta). *Tribuna d'Arqueologia 1993-1994*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: 37-50.
- RAFEL, N. (1997). Colgantes de bronce paleoibèrics en el N.E. de la península ibèrica. Algunas reflexiones sobre las relaciones mediterráneas. *Pyrenae*, 28: 99-117.
- RAFEL, N. (1997). Childe i els indoeuropeus: Entre l'arqueologia i el racisme. *L'Avenç: Revista d'història i cultura*, 215: 10-15.
- RAFEL, N. (1998). Peus ceràmics reixats de tradició mediterrània en els CU de l'edat del ferro a Catalunya. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 8: 81-86.
- RAFEL, N. (1999). Lleida, la gran desconeguda? Ahir i avui de la investigació arqueològica al turó de la Seu. *Arts: revista del Cercle de Belles Arts de Lleida*, 13: 31-33.
- RAFEL, N. (2000). El poblat del Calvari del Molar (Priorat): excavacions Vilaseca. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 10: 261-275.
- RAFEL, N. (2000). Excavacions a Lleida: 1991-1999. Un balanç del finançament i algunes consideracions sobre els resultats de la investigació prehistòrica, protohistòrica i romana. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 10: 397-412.
- RAFEL, N. (2002). Un trípede de tipo chipriota procedente de La Clota (Calaceite, Teruel). *Complutum*, 13: 77-83.
- RAFEL, N., ABELLA, J., MARTÍNEZ ELCACHO, A. (2003). La zona minera del Molar-Bellmunt-Falset: les explotacions de coure, plom i plata i els interessos comercials fenicis al Baix Ebre. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 13: 155-166.
- RAFEL, N. (2003). Les arrels... i el seu autor. *Cota Zero: revista d'arqueologia i ciència*, 18: 11-17.
- RAFEL, N. (2003). La mort en la cultura ibèrica a la Catalunya meridional. *Miscel·lània del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre*, 16: 199-212.
- RAFEL, N., ARMADA, X-L. (2005). Nous treballs al jaciment protohistòric del Calvari del Molar (Priorat, Tarragona). Campanyes 2001-2002. *Tribuna d'Arqueologia 2001-2002*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: 53-66.
- ARMADA, X-L., HUNT ORTIZ, M. A., JUAN, J., MONTERO, I., RAFEL, N., RUIZ DE ARBULO, J. (2005). Primeros datos arqueométricos sobre la metalurgia del poblado y necròpolis del Calvari del Molar (Priorat, Tarragona). *Trabajos de Prehistoria* 62, 1: 139-155.
- ARMADA, X-L., GARCÍA, D., MORENO, I., MONTERO, I., RAFEL, N., ROVIRA, M. C. (2005). Minería y metalurgia durante la I Edad del Hierro. Procesos de cambio en el sur de Cataluña. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 15: 133-150.
- LÓPEZ, J. B., MALGOSA, A., GALLART, J., RAFEL, N. (2005). Cova de Montanisell, Sallent-Coll de Nargó, Alt Urgell. Operació "Senyora de les Muntanyes". *Cota Zero: revista d'arqueologia i ciència*, 20: 27-36.
- RAFEL, N. (2006-2007). Esculapi, l'errant. Els béns del Museu d'Arqueologia de Catalunya durant la guerra de 1936-1939. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 16-17: 193-202.
- ARMENTANO, N., GALLART, J., JORDANA, X., MALGOSA, A., RAFEL, N., LÓPEZ, J. B. (2007). La cova sepulcral de Montanisell, Sallent-Coll de Nargó, Alt Urgell: pràctiques funeràries singulars durant l'edat del bronze al Prepirineu. *Tribuna d'Arqueologia 2006-2007*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: 141-167.
- RAFEL, N., ARMADA, X-L., BELARTE, M. C., FAIRÉN, S., GASULL, P., GRAELLS, R., MORELL, N., PÉREZ, A., VILLALBA, P. (2008). El área minero-metalúrgica del Baix Priorat en la protohistoria. Explotación y redes de intercambio. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 18: 245-269.
- RAFEL, N., ARMADA X-L. (2008). Sobre la cronologia de la necròpolis del Calvari del Molar i l'horitzó funerari del bronze final i primera edat del ferro a l'Ebre: Noves datacions absolutes. *Cypsela*, 17: 149-159.
- RAFEL, N., MONTERO-RUIZ, I., CASTANYER, P., AQUILUÉ, X., ARMADA, X-L., BELARTE, M. C., FAIRÉN, S., GASULL, P., GENER, M., GRAELLS, R., HUNT ORTIZ, M. A., MARTIN, A., MATA, J. M., MORELL, N., PÉREZ, A., PONS, E., RENZI, M., ROVIRA, M. C., ROVIRA, S., SANTOS, M., TREMOLEDA, J., VILLALBA, P. (2010). New approaches on the archaic trade in the North-Eastern Iberian peninsula: exploitation and circulation of lead and silver. *Oxford Journal of Archaeology*, 29 (2): 175-202.
- RAFEL, N., MONTERO, I., ROVIRA, M. C., HUNT ORTIZ, M. A. (2010). Sobre el origen y la cronología del trípede de varillas de La Clota (Calaceite, Teruel): Nuevos datos arqueométricos. *Archivo Español de Arqueología*, 83: 47-65.
- ARMADA, X-L., GRAELLS, R., RAFEL, N., PAYÀ, X. (2010). La presencia romana en la Font del Molar (Priorat, Tarragona): prospección de superficie y hallazgos fortuitos. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 20: 177-190.

- RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (2010). L'explotació minera en època romana al Baix Priorat (Tarragona): a propòsit del *Plumbum Nigrum Oleastrense*. *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Castelló*, 28: 247-261.
- RAFEL, N. (2010). Arqueologia. Sense títol. *Cota Zero: revista d'arqueologia i ciència*, 25: 144-148.
- RAMON, J., RAFEL, N., MONTERO I., SANTOS, M., RENZI, M., HUNT ORTIZ, M. A., ARMADA, X.-L. (2011). Comercio Protohistórico: el registro del NE peninsular y la circulación del mineral de plomo en Ibiza y el Bajo Priorato (Tarragona). *Saguntum. Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia*, 43: 55-81.
- PÉREZ, A., RAFEL, N., ARILLA, M., CARRERAS, T. (2012). La ocupación prehistórica y romana de la cavidad M35 del Baix Pallars (Pallars Sobirà, Lleida). *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 22: 103-118.
- MONTERO, I., RAFEL, N., ROVIRA, M. C., ARMADA, X.-L., GRAELLS, R., HUNT ORTIZ, M. A., MURILLO, M., RENZI, M., SANTOS, M. (2012). El cobre de Linares (Jaén) como elemento vinculado al comercio fenicio en el Calvari del Molar (Tarragona). *Menga. Revista de Prehistoria de Andalucía*, 3: 167-186.
- ARMADA, X.-L., RAFEL, N., GRAELLS, R., ROQUÉ, R. (2013). Orígenes del urbanismo y dinámicas sociales en el Bronce Final de la Cataluña meridional: El Avenc del Primo (Bellmunt del Priorat, Tarragona). *Trabajos de Prehistoria*, 70 (2): 278-294.
- RAFEL, N. (2013). Museu i Monument. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 13: 359-362.
- RAFEL, N., GARCÍA I RUBERT, D., JORNET I NIELLA, R. (2013-2014). Nuevos datos sobre la evolución del poblamiento en la Cataluña meridional entre el siglo VII a. n. e. y época romana: el Coll del Moro de Gandesa. *Kalathos*, 26-27: 113-171.
- RAFEL, N., GARCÍA I RUBERT, D., JORNET I NIELLA, R. (2015). Nuevos datos sobre el poblamiento en la Cataluña meridional entre el siglo VII a. n. e. y época romana: el Coll del Moro de Gandesa. Opúsculo del Seminario de Arqueología y Etnología Turolense. Teruel.
- RAFEL, N., BALAGUER, P., SALAZAR, N. (2015). La necrópolis de les Obagues (Ulldemolins, Priorat, Tarragona) reconsiderada. A propòsit d'una intervenció de salvament. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 25: 169-179.
- RAFEL, N., MONTERO, I., SORIANO, I., HUNT ORTIZ, M. A., ARMADA, X.-L. (2014). Nuevos datos sobre la minería pre y protohistórica en Cataluña. *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología de la Universidad de Granada*, 24: 147-166.
- RAFEL, N., MONTERO, I., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (2016). L'activité minière préhistorique dans le Nord-Est de la péninsule Ibérique. Étude sur la Coveta de l'Heura et l'exploitation du cuivre à la Solana del Bepo (Tarragone, Espagne). *Bulletin de la Société Préhistorique Française*, 113: 95-129.
- MURILLO-BARROSO, M., MONTERO-RUIZ, I., RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., ARMADA, X.-L. (2016). The macro-regional scale of silver production in Iberia during the First Millennium BC in the context of Mediterranean contacts. *Oxford Journal of Archaeology*, 35 (1): 75-100.
- RAFEL, N. (2016). Atrapados en el sistema. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 26: 285-288.
- RAFEL, N., JORNET I NIELLA, R., BURILLO-CUADRADO, P. (2018). Una vasija decorada ibérica de función ceremonial: Un espacio singular en el Coll del Moro (Gandesa, Tarragona). *Complutum*, 29 (1): 135-150.
- MATEU, M., BERGADÀ, M. M., ARMADA, X.-L., RAFEL, N. (2019). Micromorphology of the Early Iron Age semi-cemented floors: El Calvari del Molar (Tarragona, NE Spain) as case study. *Journal of Archaeological Science: Reports*, 23: 746-762.
- RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., MONTERO, I., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S., MARÍN, D. (en procés d'avaluació). New Ancient/Middle Bronze Age absolute datings for Solana del Bepo (Ulldemolins, Tarragona province, Spain) copper mine. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*.

Actes de congressos, seminaris

- RAFEL, N. (1979). Contribució a l'estudi de la circulació monetària a la comarca del Penedès. A: *Actas del Symposium Numismático de Barcelona, 1978*. Barcelona: 15-20.
- RAFEL, N. (1983). Contribución al estudio de la casa ibérica: el poblado del Castellar (La Llacuna, Barcelona). A: *Actas del XVI Congreso Nacional de Arqueología, Murcia 1982*. Zaragoza: 655-663.
- PREVOSTI, M., RAFEL, N. (1983). Introducción al estudio de las esculturas romanas de Pollentia. A: *Actas del Symposium de Arqueología: Pollentia y la romanización de las Baleares, Alcúdia 1977*. Palma de Mallorca: 57-76.
- RAFEL, N., PUIG, F. (1985). Contribución al estudio de la arquitectura defensiva ibérica: el Coll del Moro de Gandesa. A: *Actas del XVII Congreso Nacional de Arqueología, Logroño 1983*. Zaragoza: 607-610.
- RAFEL, N. (1989). El jaciment protohistòric del Coll del Moro (Gandesa, la Terra Alta). *Espais*, revista del Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Generalitat de Catalunya. Barcelona: 44-48.
- JUNYENT, E., PÉREZ, A., RAFEL, N. (1989). Arqueologia i ciutat: Història urbana i intervenció en el centre històric. A: *Actes de la III Setmana d'Estudis urbans*. Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya (DPTOP). Lleida: 189-215.
- RAFEL, N., BLASCO, M. (1991). El recinte fortificat del Coll del Moro de Gandesa. Fortificacions: la problemàtica de l'ibèric ple (segles IV-III a.C.). A: *Symposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica Manresa 1990*. Manresa: 293-301.

- DUPRÉ, X., RAFEL, N. (1991). Política arqueològica de la Generalitat de Catalunya durante la República. *Historiografía de la arqueología y de la historia antigua en España (siglos XVIII-XX)*. Congreso Internacional, Madrid, 13-16 diciembre 1988. CSIC. Madrid: 173-176.
- RAFEL, N. (1994-1996). El conjunt arqueològic del Coll del Moro de Gandesa: algunes dades sobre el procés d'iberització a la zona. A: *Actes de la Taula Rodona "Models d'ocupació, transformació i explotació del territori entre el 1600 i el 500 a ne a la Catalunya meridional i zones limítrofes de la Depressió de l'Ebre"*, Sant Feliu de Codines 1994. Gala, 3-5: 341-348.
- RAFEL, N. (2005). Los soportes de Calaceite y las manufacturas ornamentales en bronce del Ibérico Antiguo. A: *El Período Orientalizante. Actas del III Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Protohistoria del Mediterráneo Occidental*. Anejos de Archivo Español de Arqueología XXXV, 2: 491-501.
- GENER, M., ROVIRA, S., MONTERO, I., RENZI, M., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (2005). Análisis de escorias de plomo del poblado de la Edad del Hierro de El Calvari del Molar (Priorato, Tarragona). A: *Actas del VI Congreso Ibérico de Arqueometría*. Universitat de Girona. Girona: 153-161.
- RAFEL, N. (2006). Sobre el canvi en la protohistòria. Un cas d'estudi: la primera edat del ferro com a fonament del món ibèric al Matarranya i l'Algars. A: *Actes de la III Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell, 25 al 27 de novembre del 2004. De les comunitats locals als estats arcaics: La formació de les societats complexes a la costa del Mediterrani occidental*. Col·lecció Arqueomediterrània 9: 135-144.
- RAFEL, N., ARMADA, X.-L., BELARTE, M. C., CASTANYER, P., GASULL, P., GENER, M., GRAELLS, R., HUNT ORTIZ, M. A., MATA-PERELLÓ, J. M., MONTERO, I., PÉREZ, A., PONS, E., ROVIRA, C., ROVIRA, S., SANTOS, M., VILLALBA, P. (2007). La arqueología de la plata y su investigación en la Península Ibérica: el proyecto Plata prerromana en Catalunya. A: MATA-PERELLÓ, J. M. (ed.). *Actas del I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el Contexto de la Historia de la Humanidad: Pasado, Presente y Futuro. IV Simposio sobre Minería y Metalurgia Históricas del Suroeste Europeo*. Mequinenza, 6-9 de julio del 2006. Ayuntamiento de Mequinenza – Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. Mequinenza: 253-268.
- RAFEL, N. (2007). El tèxtil como indicador de gènere en el registre funerari ibèric. A: *Interpreting household practices Barcelona, 21-24 november 2007*. Treballs d'Arqueologia 13. Universitat Autònoma de Barcelona: 115-146.
- RAFEL, N., FRESQUET, J. (2008). El programa de infraestructuras del sistema territorial del Museu d'Arqueologia de Catalunya. A: *Museos, Espazo e Discurso. IX Coloquio Galego de Museos*. Museo Provincial de Lugo: 191-201.
- BEA, D., DILOLI, J., GARCIA RUBERT, D., GRACIA, F., MORENO, I., RAFEL, N., SARDÀ, S. (2008). Contacte i interacció entre indígenes i fenicis a les terres de l'Ebre i el Sènia durant la primera edat del ferro. A: GARCIA I RUBERT, D., MORENO MARTÍNEZ, I., GRACIA ALONSO, F. (coords.). *Contactes. Indígenes i fenicis a la Mediterrània occidental entre els segles VIII i VI a ne*. Ajuntament d'Alcanar: 135-169.
- RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (2009). Transformación del hábitat y cambio social en la Catalunya meridional (siglos X a VI a ne). A: Tarraco: *Construcció i Arquitectura d'una capital Provincial romana, Tarragona, 28-30 de gener de 2009. Actes del congrés Internacional en homenatge a Theodor Hauschild*. Butlletí Arqueològic. Reial Societat Arqueològica de Tarragona V, 31: I, 49-72.
- MONTERO-RUIZ, I., RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., MURILLO-BARROSO, M., ROVIRA, M. C., ARMADA, X.-L., GRAELLS, R. (2010). Pre-Roman Mining Activities in the El Molar-Bellmunt-Falset District (Tarragona, Spain): Indirect Proofs Based on Lead Isotopes Analysis. A: *Mining in European History and its Impact on Environment and Human Societies. Proceedings for the 1st Mining in European History-Conference of the SFB-HIMAT, 12-15. November 2009*. Innsbruck: 115-121.
- MONTERO, I., PÉREZ, A., RAFEL, N. (2011). Sobre la procedencia de los metales de las primeras monedas del NE ibérico. Aplicación de análisis de isótopos de plomo. A: GARCÍA-BELLIDO, M.ª P., CALLEGARIN, L., JIMÉNEZ, A. (eds.). *Barter, Money and Coinage in the Ancient Mediterranean (10th-1st centuries BC)*. Anejos de Archivo Español de Arqueología, LVIII: 203-212.
- MONTERO-RUIZ, I., RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., MATA, J. M., ODRIOZOLA, C., SORIANO, I., MURILLO-BARROSO, M. (2012). Minería prehistórica en el Priorato: caracterización arqueométrica de minas de Cornudella, Alforja y Ulldemolins. A: MATA, J. M. (ed.). *El patrimonio minero y metalúrgico a lo largo de la Historia. Libro de Actas del VII Congreso Internacional sobre Minería y Metalurgia Históricas del Sudoeste Europeo*. Utrillas, mayo de 2012: 131-140.
- RAFEL, N. (2012). Primeras desigualdades, continuidades y discontinuidades. 'La Edad Oscura' y la eclosión de lo ibérico. A: *Iberos del Ebro. II Congreso Internacional, Alcañiz-Tivissa, 16-19 de noviembre de 2011*. Serie Documenta 25. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona: 11-16.
- RAFEL, N., BELARTE, M. C., GRAELLS, R., NOGUERA, J. (2012). Les necròpolis d'incineració a la Catalunya meridional i el Matarranya (segles IX-VI a ne). Novetats de la recerca. *Les necròpolis d'incineració entre l'Ebre i el Tiber (segles IX-VI aC): metodologia, pràctiques funeràries i societat*. Monografies 14, MAC. Barcelona: 25-36.
- RAFEL, N. (2012). La cuenca minera del Baix Priorat (Tarragona): Explotación y distribución en época colonial. Recursos locales versus recursos alóctonos. A: *Interacción social y comercio en la antesala del colonialismo. Actas del Seminario Internacional celebrado en la Universidad Pompeu Fabra el 28 y 29 de marzo de 2012*. Editorial Bellaterra. Cuadernos de Arqueología Mediterránea 21: 71-85.

RAFEL, N. (2013). Una hipòtesi verificada, 45 anys dels "fenicis a Catalunya": Maluquer de Motes entre fenicis i grecs. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 13: 437-442.

ARILLA, M., ROSELL, J., CAMARÓS, E., BLASCO, R., FABREGAS, J., RAFEL, N., GALLART, J., PIERA, M. (2015). Neanderthals a les portes del Pirineu: explorant la Cova de les Llenes d'Erinyà (Conca de Dalt, Pallars Jussà). A: *Primeres Jornades d'Arqueologia i Paleontologia Del Pirineu i Aran, Coll de Nargó i la Seu d'Urgell, 29 i 30 de novembre de 2013*. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya: 84-87.

RAFEL, N., ARILLA, M. (2015). Recerques al Baix Pallars: les cavitats M21 i M22 i el megàlit de la Foleda (Pallars Sobirà). A: *Primeres Jornades d'Arqueologia i Paleontologia del Pirineu i Aran, Coll de Nargó i la Seu d'Urgell, 29 i 30 de novembre de 2013*. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya: 111-115.

SALAZAR, N., RAFEL, N. (2015). La fortaleza ibérica de Sigarra: génesis y diacronía entre la Primera Edad del Hierro y la Antigüedad Tardía (siglos VI a.C. – VI d.C.). A: *Actas, Fortificaciones en la Edad del Hierro Control de los recursos y el territorio*. Zamora: 399-408.

SORIANO, I., RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., MONTERO, I., DELGADO-RAACK, S. (2017). Una nueva explotación minera prehistórica en el Noreste: la mina de la Turquesa o del Mas de les Moreres en Tarragona. A: GARCÍA-PULIDO, L. J., ARBOLEDAS MARTÍNEZ, L., ALARCÓN GARCÍA, E., CONTRERAS CORTÉS, F. (eds.). *Presente y futuro de los paisajes mineros del pasado. Estudios sobre minería, metalurgia y poblamiento*. Editorial Universidad de Granada. Granada: 51-59.

Edicions

CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (eds.) (2008). *Contacto cultural entre el Mediterráneo y el Atlántico (siglos XII-VIII a.n.e.) La precolonización a debate*. CSIC. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid.

RAFEL, N., MONTERO, I., CASTANYER, P. (eds.) (2008). Plata Prerromana en Cataluña. Explotación y circulación del plomo y la plata en el primer milenio a.n.e. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 18: 243-328.

BELTRÁN LLORIS, F., RAFEL FONTANALS, N., TARRATS BOU, F. (eds.) (2012). *X. Dupré. Opera Selecta*. Institut d'Estudis Catalans, Museu d'Arqueologia de Catalunya, Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma-CSIC, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Instituto de Arqueología de Mérida. Zaragoza.

RAFEL, N., JUNYENT, E. (eds.) (2013). Joan Maluquer de Motes en el vint-i-cinquè aniversari de la seva mort. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 23: 271-476.

BOUSO, M., RAFEL, N., ALONSO, N. (eds.) (2016). Les revistes científiques d'arqueologia a debat: present i futur. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 26: 259-324.

RAFEL, N., JUNYENT, E., ALONSO, N. (eds.) (2017). La investigació arqueològica en el sistema públic de ci-

ència: grups de recerca, universitats i instituts. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 27: 269-294.

RAFEL, N., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (eds.) (2017). *A Prehistoric copper mine in the North-East of the Iberian Peninsula: Solana del Bepo (Ulldemolins, Tarragona)*. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. Extra 2, Universitat de Lleida. Lleida.

RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (eds.) (2018). *Prehistoric copper mining in the North-East of the Iberian Peninsula: La Turquesa or Mas de les Moreres Mine (Cornudella de Montsant, Tarragona, Spain)*. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. Extra 3, Universitat de Lleida. Lleida.

Llibres

JUNYENT, E., GALLART, J., PÉREZ, A., RAFEL, N. (1985). *L'arqueologia a la ciutat de Lleida. 1975-1985*. Servei de Publicacions de la Paeria de Lleida, col·lecció La Banqueta 5. Lleida.

RAFEL, N. (1989). *La necròpolis del Coll del Moro de Gandesa: les estructures funeràries*. Ajuntament de Tarragona. Tarragona.

RAFEL, N. (1991). *La necròpolis del Coll del Moro de Gandesa: els materials*. Diputació de Tarragona. Tarragona.

PÉREZ ALMOGUERA, A., RAFEL FONTANALS, N., GONZÁLEZ, J. R. (1993). *La vil·la romana de Torre Andreu (La Bordeta, Lleida). Un establiment suburbà dels segles II-III d.C.* Col·lecció Monografies d'Arqueologia Urbana 5, Ajuntament de Lleida. Lleida.

RAFEL, N. (1993). *Necròpolis del Coll del Moro. Gandesa, Terra Alta. Campanyes 1984 a 1987*. Sèrie Excavacions Arqueològiques a Catalunya 12, Generalitat de Catalunya. Barcelona.

RAFEL, N., BLASCO, M. (1994). *El Coll del Moro. Un recinte ibèric fortificat. Campanyes 1982-1983*. Sèrie: Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, Generalitat de Catalunya. Barcelona.

RAFEL, N. (2003). *Les necròpolis tumulàries de tipus baixaragonès. Les campanyes de l'Institut d'Estudis Catalans al Matarranya*. Edició doble: Col·lecció: Monografies del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Barcelona i Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

Capítols de llibre

RAFEL, N. (1979). La dinastia Chang. El nacimiento de la civilización china. A: TARRADELL, M., GENERA, M., PREVOSTI, M., RAFEL, N., TARRADELL, N. *Prehistoria. Nacimiento y primeras fases de la civilización*. Difusora Internacional S.A. Barcelona: 144-153.

RAFEL, N. (1979). La cultura de Harappa. El nacimiento de la civilización en el valle del Indo. A: TARRADELL, M., GENERA, M., PREVOSTI, M., RAFEL, N., TARRADELL, N. *Prehistoria. Nacimiento y primeras fases de la civilización*. Difusora Internacional S.A. Barcelona: 186-197.

- RAFEL, N. (1982). El Castellar (la Llacuna, Anoia). A: *Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*. Generalitat de Catalunya. Barcelona: 247-248.
- RAFEL, N. (1989). Memòria de les excavacions a l'església de Sant Pere de Bellver d'Ossó (Ossó de Sió, Urgell). A: *Excavacions d'urgència a Lleida*. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Barcelona: 171-180.
- RAFEL, N. (1992). Produccions ceràmiques orientalistes a la necròpolis del Coll del Moro de Gandesa. A: *Miscel·lània Arqueològica a Josep M. Recasens*. Editorial El Mèdol. Tarragona: 97-104.
- RAFEL, N. (1996). El món funerari. A: *Història. Política, societat i cultura dels Països Catalans*. Enciclopèdia Catalana SA. Barcelona: 259-261.
- RAFEL, N. (1997). Societat i civilització púniques al segle III a.C. A: *Indíbil i Mandoni. Reis i guerrers*. Ajuntament de Lleida. Lleida: 31-36.
- RAFEL, N. (2002). L'espiritualitat a l'edat del bronze i primer ferro. A: *Sala d'Arqueologia, catàleg*. Quaderns de la Sala d'Arqueologia 2, Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida: 245-248.
- RAFEL, N. (2002). L'espiritualitat a l'època ibèrica. *Sala d'Arqueologia, catàleg*. Quaderns de la Sala d'Arqueologia 2. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida: 291-294.
- RAFEL, N., VIVES-FERRÁNDIZ, J., ARMADA, X.-L., GRAELLS, R. (2008). Las comunidades de la Edad del Bronce entre el Empordà y el Segura: Espacio y tiempo de los intercambios. A: CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (eds.). *Contacto cultural entre el Mediterráneo y el Atlántico (siglos XII-VIII a.n.e.)*. La precolonización a debate. CSIC. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid: 239-271.
- ARMADA, X.-L., RAFEL, N., MONTERO, I. (2008). Contactos precoloniales, actividad metalúrgica y biografías de objetos de bronce en la Península Ibérica. A: CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (eds.). *Contacto cultural entre el Mediterráneo y el Atlántico (siglos XII-VIII a.n.e.)*. La precolonización a debate. CSIC. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid: 465-508.
- CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (2008). Comentarios finales. A: CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (eds.). *Contacto cultural entre el Mediterráneo y el Atlántico (siglos XII-VIII a.n.e.)*. La precolonización a debate. CSIC. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid: 523-528.
- CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (2008). Concluding remarks. A: CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (eds.). *Contacto cultural entre el Mediterráneo y el Atlántico (siglos XII-VIII a.n.e.)*. La precolonización a debate. CSIC. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid: 529-534.
- RAFEL, N. (2011). Xavier Dupré Raventós (1956-2006). A: M. TUDELA, P. IZQUIERDO. *La nissaga catalana del món clàssic*. Auriga. Barcelona: 543-546.
- RAFEL, N. (2015). Arqueologia i política. Notes a propòsit del barri de Ribera i de la Ciutadella de Barcelona. A: *El gran valor de les lletres i les humanitats. Homenatge al Dr. Frederic Vilà i Tornos*. Universitat de Lleida: 229-240.
- RAFEL FONTANALS, N. (2017). El Bronce Final y la Primera Edad del Hierro en la fachada oriental peninsular y las Baleares. A: CELESTINO, S. (coord.). *La Protohistoria en la Península Ibérica*. Editorial Istmo. Madrid: 343-440.
- RAFEL, N., SORIANO, I. (2017). The archaeological site of Solana del Bepo and the archaeology of the Priorat between the Late Chalcolithic and the First Iron Age. A: RAFEL, N., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (eds.). *A Prehistoric copper mine in the North-East of the Iberian Peninsula: Solana del Bepo (Ulldemolins, Tarragona)*. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. Extra 2, Universitat de Lleida. Lleida: 9-30.
- RAFEL, N., SORIANO, I. (2017). By way of conclusion: Solana del Bepo and its context, an assessment. A: RAFEL, N., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (eds.). *A Prehistoric copper mine in the North-East of the Iberian Peninsula: Solana del Bepo (Ulldemolins, Tarragona)*. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. Extra 2, Universitat de Lleida. Lleida: 81-92.
- HUNT ORTIZ, M. A., RAFEL FONTANALS, N., SORIANO, I. (2018). La Turquesa mine and the archaeological excavations. A: RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (eds.). *Prehistoric copper mining in the North-East of the Iberian Peninsula: La Turquesa or Mas de les Moreres Mine (Cornudella de Montsant, Tarragona, Spain)*. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. Extra 3, Universitat de Lleida. Lleida: 9-21.
- ANDREAZINI, A., MELGAREJO, J. A., RAFEL, N., SORIANO, I. (2018). A: The structure and mineralogy of the mine. RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (eds.). *Prehistoric copper mining in the North-East of the Iberian Peninsula: La Turquesa or Mas de les Moreres Mine (Cornudella de Montsant, Tarragona, Spain)*. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. Extra 3, Universitat de Lleida. Lleida: 23-32.
- RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (2018). La Turquesa mine and its archaeological context. Summary and conclusions. A: RAFEL, N., HUNT ORTIZ, M. A., SORIANO, I., DELGADO-RAACK, S. (eds.). *Prehistoric copper mining in the North-East of the Iberian Peninsula: La Turquesa or Mas de les Moreres Mine (Cornudella de Montsant, Tarragona, Spain)*. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. Extra 3, Universitat de Lleida. Lleida: 73-79.
- RAFEL, N., SORIANO, I., ARMADA, X.-L., HUNT ORTIZ, M. A., MONTERO-RUIZ, I. (2019). Lead and copper mining in Priorat county (Tarragona, Spain): From cooperative exchange networks to colonial trade (2600-500 BC). A: ARMADA, X.-L., MURILLO-BARROSO, M., CHARLTON, M. (eds.). *Metals, minds and mobility: Integrating scientific data with archaeological theory*. Oxbow Books. Oxford: 147-158.

MONTERO-RUIZ, I., MANUNZA, M. R., LO SCHIAVO, F., VALERA, P., GIL IBARGUCHI, J. I., RAFEL, N., SUREDA, P. (2018). The Funtana Coberta-Ballao Hoard: New copper provenances in Nuragic metallurgy. A: A. GIUMLIA-MAIR and F. LO SCHIAVO (eds.). *Bronze Age metallurgy on Mediterranean Islands. Volume in honor to Robert Maddin and Vassos Karageorgis*. Monographs Instrumentum, 56. Editions Mergoïl. Montagnac: 137-164.

Ressenyes

RAFEL, N. (1998). Ressenya a: Els ibers. Prínceps d'Occident. *L'Avenç. Revista Catalana d'Història*, 225: 55-56.

RAFEL, N. (2000). Recensió a: Cerro del Villar I: el asentamiento fenicio en la desembocadura del río Guadalhorce y su interacción con el 'hinterland'. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 10: 413-414.

RAFEL, N. (2007). Recensió a: FARNIÉ LOBENSTEINER, C., QUESADA, F. Espadas de hierro, grebas de bronce. Símbolos de poder e instrumentos de guerra a comienzos de la Edad del Hierro en la Península Ibérica. *Antiquity* 81, 312: 484-485.

RAFEL, N. (2009). Recensió a: BRANDHERM, D., ROVIRA LLORENS, S. Las espadas del Bronce Final en la Península Ibérica. PBF IV, 16, 2007. *Antiquity* 83, 322: 1197-1198.

RAFEL, N. (2009). Recensió a: LORRIO, A. L. Qurénima. El Bronce Final del Sureste de la Península Ibérica. Real Academia de la Historia-Universidad de Alicante. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 19: 400-401.

RAFEL, N. (2012). Recensió a: ALMAGRO, M., LORRIO, A. Teutates. El héroe fundador. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 22: 254-255.

RAFEL, N. (2016). The elusive state of the 'Tartessos question' in the Iberian Peninsula. *Journal of Roman Archaeology*, 29: 538-545.

Necròlogiques

RAFEL, N. (2006). Dupré Raventós, X. 1956-2006. *Antiquity* 81, 312: 484-485.

RAFEL, N. (2008). In Memoriam. A. Xavier Dupré Raventós (Barcelona 1956-Roma 2006). A: CELESTINO, S., RAFEL, N., ARMADA, X.-L. (2008). *Contacto cultural entre el Mediterráneo y el Atlántico (siglos XII-VIII a.n.e.)*. La precolonización a debate. CSIC. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid: 13-16.

Pròlegs

RAFEL, N., LOSCOS, P. (2006). Introducció. A: *Paraula de Medusa*, catàleg exposició. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Barcelona.

RAFEL, N. (2006). Introducció. A: *Desperta Ferro! Vida quotidiana, treball, comerç i guerra a l'Esquerda*. Catàleg dels metalls del Museu Arqueològic de l'Esquerda. Publicacions del Museu Arqueològic de l'Esquerda (Berikars 1). Roda de Ter.

RAFEL, N. (2007). Pròleg. A: BELARTE, M. C., NOGUERA, J. *La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona (Riba-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre)*. Hic et Nunc 2, ICAC. Tarragona.